

RUDAR

••• Glasilo slovenskih rudarjev •••

Izhaja trikrat na mesec in sicer vsak prvi, drugi in četrti četrtek v mesecu, z datumom naslednjega dne. Naročnina znaša za celo leto 4 krone, za pol leta 2 kroni in za četrt leta 1 krono. Posamezne številke po 10 vinarjev. Reklamacije so poštnine proste. Ne frankirana pisma se ne sprejmejo. Rokopisi se ne vračajo. Inserati po dogovoru. Uredništvo in upravn. je v Trbovljah na Stajerskem.

Izjava.

V številki 32. »Rudarja« je izšel pod glavjem »Kako zna Trboveljska družba delegate rudarske zadruga, ki svoj značaj izpreminjajo, v svojo korist izrabljati«, dopis iz Zagorja ob Savi, ki z očitki napada prejšnje delegate rudarske zadruga II. skupine zlasti ss. Peterlina in Repovša. Dopis je napravil vtisk kakor da bi bili delegati delali v svojo korist s tem, da so pospeševali koristi rudnika in zanemarjali interese delavstva.

Uredništvo izjavlja, da se je na podlagi novih informacij uverilo, da so delegatje vsikdar z najboljšo vneto in vero zastopali delavske interese.

V primeru pritrditve glede odtržkov od plač pa so bili zavedeni z obljubo, da se v kratkem sklene splošni službeni red. Zaradi tega preključujemo žalitve, ki so bile morda naperjene proti prejšnjim organiziranim delegatom rudarske zadruga.

V Zagorju, dne 1. decembra 1912.

Uredništvo »Rudarja«.

Z ozirom na natančnejše informacije glede shoda dne 27. oktobra 1912 v Zagorju pritrjujem tej izjavi v polnem obsegu.

Ivan Tokan.

Naš četrti unijski zbor.

(Nadaljevanje.)

Minimalna mezda in rudarji.

Poročevalec sodrug Ebert omenja uvodoma svojega govora, da se je pred kratkim vršil na Dunaju sestanek posestnikov rudnikov, ki so ga napačno imenovali »zbor rudarjev«. Pri posvetovanju na tem sestanku je zastopnik posestnikov rudnikov generalni ravnatelj Günther, med drugim tudi povdarjal tele značilne besede: »mi, ki z delavci neprestano v rudnikih živimo, smo bili vedno pripravljene priznati delavcem vse, kar se brez škode z ozirom na

našo gospodarsko moč in našo konkurenčno zmožnost da izvesti.«

Mi rudarji pa moramo, pravi govornik, z ozirom na obstoječa dejstva konstatirati nekaj povsem drugega. Naša zadnja mezdna gibanja so imela pač posledico, da so se plače za nekaj odstotkov zvišale, toda ta povišanja pa so tekom kratkega časa zopet izginila, in sicer ne da bi se bile mezde začetkoma direktno reducirale. Akordi (geding) se nakratko preurejujejo, in se porablja v omogočenje skrajšanja plač tudi drugih raznovrstnih zvijač, da se doseže neopažno večji dobiček, direktno skrajšanje plače pa pride še le na zadnje. O vsem tem Günther seveda ni nič omenjal. Kako izgledajo pravzaprav plačilne razmere? Prav žalostne so, posebno še, ker se jih spravlja v stik z dobri ali slabo trgovino s premogom, s krizo in cenami premoga.

Produkcijo premoga nam kaže naslednja slika:

Na enega delavca pri kamnitem premoгу (v celi Avstriji) je odpadlo leta 1901 izkopanega premoga 1786 meterskih stotov, v letu 1910 pa že 1978 meterskih stotov. Množina izkopanega premoga je torej poskočila za 192 meterskih stotov.

V Moravsko-ostravskem revirju samem, je znašala množina več izkopanega premoga 624 meterskih stotov na posameznega delavca. Vrednost izkopanega premoga na posameznega delavca se je zvišala od 1550 K na 1993 K, to je za 434 K. V Moravsko-ostravskem revirju je vrednost v istem času poskočila celo za 594 K.

Cena kamnitemu premoгу je v celi Avstriji v tem času pri meterskem stotu poskočila od 93.41 vin. na 101.23 vinarjev.

Znesek plače je v letu 1901 pri meterskem stotu znašal 45.2 vin., v letu 1910 48.8 vin. Mezde so torej poskočile le za 3.3 vin. V Moravsko-ostravskem revirju so poskočile plače od 47.7 na 49.8 vin., torej samo za 2.1 vin. ali za 4.4 odstotkov.

V rudnikih za rjavi premoг se je v istem času povečala množina, ki jo je posamezen delavec več izkopal od 3926 na 4591 meterskih stotov. Vsak delavec je torej v letu 1910 izkopal za 665 stotov več kakor prej. Vrednost izkopanega rjavega premoga pa se je pri vsakem delavcu povišala od 2100 K na 2401 K, to je za 301 krono ali 14.3 odstotkov več.

Cena rujavemu premoгу je sicer za 2.05 vin. nazadovala, obenem je pa tudi padla plača pri meterskem stotu od 25.5 vin. na 23.9 vin. V Mosteckem revirju je plača padla celo od 21.8 na 19.2 vin., posestniki rudnikov so si torej pri vsakem meterskem stotu 2.6 oziroma 11.9 odstotkov — prihranili.

Spričo teh dejstev je naravna potreba, da se za rudarje uvede zakonitim potom določena in zamčena minimalna plača. V rudništvu je plačevanje mezde svojevoljna in nestrova stvar, posebno ker igrajo v tem oziru tudi varnostne razmere veliko vlogo. Pridobitev minimalne plače nas bo veljala še prav težkih bojev, pri katerih bo imela moč organizacije posebno važno besedo. Na Angleškem kjer je moč in sila organizacije tozadevno postavila izvojevala, je vprašanje minimalne plače v principu rešeno. Njavno, podjetniki so zagrnjeni nasprotniki minimalne plače, toda ima tudi prijatelje iste. Rudniški nadsvetnik Rothleutner je v »Neue Freie Presse« na primer dejal:

V Vojtsberg-köflaškem revirju je uvedena minimalna plača; neugodni pojavi, ki so se jih posestniki rudnikov vsled priznanja minimalne plače delavcem, bali, se niso pokazali. Ni verjetno, da bi delavstvo s svojo zahtevo po minimalni plači — imelo namen potom pasivne resistance podkopavati zasebno lastnino, kakor je razširjeno mnenje med nasprotniki minimalne plače, zakaj če bi bila to resnica, tedaj bi organizirano delavstvo najbrže bilo sploh za odpravo akordnega dela.«

Nadalje pravi: »Minimalna plača bi sicer stavk ne odpravila, vendar bi jih omejila. Posestnik bi moral obračati na vzdrževanje jam,

LISTEK.

Na potovanju.

Piše V. K.

(Dalje.)

Na drugi strani pomola stoji parnik »Baron Gautsch«, ki prihaja iz Dalmacije. Na tem parniku zapazim, kako nekdo pozdravlja; nisem bil gotov, jeli pozdravlja mene. Bil je to čevljarski mojster iz Zadra; kot tak je tudi socialni demokrat in izobražen mož. Jaz sem hitro izstopil s parobroda, toda več kot pozdraviti mi ga ni bilo mogoče, ker »Baron Gautsch« je odplul proti Trstu.

Čez pol ure zapustimo tudi mi Pulj. Z veliko hitrostjo plujemo po širokem Jadranskem morju. Poldne je že proč, takozvani »boljši« potniki prisedejo h kosilu, plebejci pa morajo čakati, da se nasitijo s tistim, kar bo onim ostalo.

Bilo je poldvanajstih ponoči. Od daleč opazimo, kako migljajo luči svetiljk, kar znači, da se bližamo zopet luki, sedaj pač mestu, in sicer Splitu. Še pol ure, pa stopimo zopet na trdo zemljo, potem ko smo prebili 16 ur na vihnem in vedno nevarnem morju.

Čim bolj se bližamo mestu, večje postajajo električne svetiljke. Rečeni čas — pol ure — se bliža koncu in mi smo že blizo pomola, na katerem vidimo, navadno radovedno množico ljudi; nekateri izmed teh so prišli čakati svoje znanke, prijatelje, sorodnike itd. Končno se naš parnik ustavi. Jaz pozdravim svoje sopotovalce in izstopim počasi po gibajočem se mostu. Pogledam okolo, če je med ljudstvom tudi kakšen moj znanec. Glede mojih kolegov sem vedel, da ne bo nobenega, ker, žalibog, se tudi v Dalmaciji peče kruh po noči, kajti v pekovski obrti se tradicije ne razlikujejo; pa tudi zistem je popolnoma enak onemu v drugih avstrijskih pokrajinah. Tako so torej tudi v Dalmaciji izkoriščevalci in izkoriščani, reveži in gospodje, tirani in tlačeni.

Vendar sem zagledal prijatelja na pomolu; zraven njega pa so bili še trije spremljevalci. Ko smo se pozdravili, odkorakamo proti kavarni »Alla Riva«. Stopimo noter. Bila je polna gostov. Vsedemo se k mizi in naročimo natakarku, da prinese vsakemu, kar se mu že poljubi; jaz, kakor navadno, sem si naročil »crnu kavu«. Svoj pogovor smo obrnili takoj na vsakdanje razmere, v katerih se nahajajo naše strokovine politične organizacije. Konstatirali smo — in v tem smo bili enega in istega mnenja —

da nam v naših pokrajinah, za vodstvo močne strokovne in politične organizacije, za agitacijo primanjkuje sposobnih delavcev, kar se opaža posebno v Dalmaciji, kjer imamo 40 in več odstotkov analfabetov. — Vsekakor pa — pripomni eden mojih prijateljev — naši dalmatinski narodni zastupniki bez brige glasuju u Beču za sve zahtjeve ratnog ministra, naša djeca pak neimaju kamo ići u školu!

Nato je naš pogovor končal, ker je kazalec na uri kazal že čez eno ponoči. Bil je čas, da »idemo spat«.

V dveh dneh sem v Splitu opravil svojo nalogo. Preden se sem odločil, da se odpeljem z železnico na Šibenik, sem hotel pozdraviti bogatega prijatelja in sodruga. Kako bogatega? — se bode morda kdo vprašal. Bogatega, seveda! Saj ni nikjer rečeno, da bogati ljudje nimajo prostora v naših vrstah. I. D. je premožen sodrug, gospodar kavarne in več zemljišč. Saj mi socialisti potrebujemo med nami tudi takih sodrugov, in dokler se ravna po socialističnem programu, so tudi lahko člani naše stranke.

Sodrug I. D. me je spremljal do postaje. Med potjo mi je pripovedoval, kako radovoljno se večkrat da od stranke izkoriščati. No, kaj hočeš — mi je rekel moj premožni sodrug

izvoznim napravam, večjo pozornost, ker bi drugače manjša delavnost zadela le njega. Delavci pričakujejo od uvedbe minimalne plače znaten socialnopolitičen učinek. Akordna plača brez minimalne plače sili delavca k malomarnemu delu brez ozira na njegovo lastno varnost.

Tega mnenja so tudi delavci, nasprotno so posestniki rudnikov le vsled interesov, ki se tičejo njihovega dobička, nasprotni minimalni plači.

Tudi znani rudniški svetnik Bauer je spomladi t. l. v delovnem svetu nastopil za uvedbo minimalne plače v prid domačim delavcem. Dejal je, da je delavce v domači industriji potom določitve minimalnih plač pred pretiranim izkoriščanjem treba varovati. V rudnikih pa tega baje — ni mogoče.

Gospod svetnik ima gotovo svoje vzroke za tako govorjenje, toda tudi njega bodo rudarji nekoč prepričali, da je minimalna plača v rudnikih še bolj potrebna.

Potem osvetljuje govornik argumente nasprotnikov minimalne plače in citira izjave rudniškega svetnika Fillungerja in generalnega ravnatelja Güntherja, ki so jih podali v strokovnem listu delodajalcev.

Naj navedem tukaj nekaj prav drastičnih primerov:

V Falknovskem revirju je delavstvo treh obratov stopilo v stavko, ker je neki nadkopač hotel prisiliti eno partijo v odkopu, v katerem se je vedelo, da se bo vsak čas sesul, delati. Zahtevali so, da se mora dotični nadkopač s svojega mesta odstraniti.

Rudniška oblast je zahtevo delavcev spoznala kot pravilno, in je nadkopača uradnim potom odstavila.

V Ljubenskem revirju je bilo 17 jamskih delavcev kaznovanih, ker so po mnenju obratnega vodje premalo napravili. Šele po intervenciji rudniške oblasti se je kazen razveljavila.

V letu 1910 so na »Cesarski jami« v Mosteckem revirju zapovedali nekaterim rudarjem, da morajo za en šihl napraviti vsaj deset vozičev premoga, ker sicer pride na dotični odkop druga partija. In ker je bilo rudarjem zahtevi nemogoče ustreči, so imeli drugi teden na plačilnih listkih napisano: »več vozičev (huntov), sicer se bo moja grožnja uresničila.«

Na to je govornik v daljšem izvajanju utemeljeval naslednjo resolucijo:

Resolucija.

Povečana produkcija v avstrijskem rudništvu zadnjih deset let se ne izraža samo v naraščanju skupne produkcije sploh, temveč tudi v povečani delavnosti delavcev in povečani produktivni vrednosti.

Znatno naraščanje produkcije in naraščanje njene vrednosti kakor jo izraža uradna statistika, je prištevatil le v najmanjši meri uvedbi novih izpopolnjenih tehničnih obratnih sred-

— tudi če me stranka stane kakšen stotak; nič zato. Mlad nisem več, zato pa menim, da to, kar posedujem, mi bodé zadostovalo za moje življenje. Za moje otroke pa bo tudi še nekaj ostalo; dalje pa naj skrbe otroci sami.

Na postaji se pozdraviva. Bilo je ob petih popoldne. Nato se takoj odpeljem na Šibenik, kamor sem dospel ob devetih zvečer. Tu nisem poznal nikogar, mesto mi je bilo popolnoma tuje. Od postaje sem korakal kar naprej v mesto. Šel sem za drugimi ljudmi. Kamor so šli drugi, sem šel tudi jaz. Hiše ob cesti, ki so bile začetkoma redke, so postajale vedno bolj goste. Po četrturi hoji pridem na velik trg z eksotičnimi drevesi, po katerem so se še sprehajala šibeniška dekleta. — Ni moja navada, da bi, ko pridem v tuje mesto, povpraševal po tem in onem. Zato sem nekaj časa taval semintja po trgu, dokler ni prišel slučajno mimo mene okolo štirinajst let star fantič, ki me je takoj spoznal, da sem tujec. Vpraša me, če mi more s čim poslužiti. Ko sem mu povedal, kaj želim, mi je odgovoril: »Če bi iskali, ne da vprašate, pa utegnete porabiti celo noč in še ničesar ne boste našli. Pojdite z menoj!« Hodila sva četrtrt ure in prišla na zaželjeno mesto, ki bi ga sam ne bil nikdar našel. Bilo je to stanovanje mojega prijatelja.

stev, temveč je to posledca stopnjujoče individualne delovne zmožnosti delavcev. Za to dejstvo govori že zadostno okolnost, da so se na primer stroški za plače v avstrijskem rudništvu za kamniti premog od leta 1901 do leta 1910 le neznatno povečale, v rudništvu za rujavni premog pa celo znatno padle. To so posledice brezobzirnega izkoriščanja delavcev od strani rudniških podjetnikov, katerih stremljenje gre za tem, da dobivajo iz svojih rudnikov čim večji dobiček. Vsled tega označujejo posestniki rudnikov vse rudniško-polijske odredbe, ki se jih ukrene v varstvo zdravja in življenja delavcev kot odveč in nadležno omejevanje obratov ter neupoštevanje rudniško-polijskih predpisov, da tem lažje delavce do neznosnosti izkoriščajo.

Sedanji način določevanja plače daje za to dosti prilik, ker se v rudništvu dela večinoma v akordu, ki pa se ne določuje sporazumno med delavci in podjetniki, temveč diktirajo enostransko tozadevne plače posamezni ravnatelji oziroma njim podrejeni organi, ki pri tem ravnajo tako, da se jamči rudniškimi podjetnikom čim več čistega dobička.

Vsled teh razmer se akordne plače odmerjajo tako, da je delavec ne oziraje se na varnost za svojo osebo, skrajnim naporom vseh svojih moči delati, prisiljen.

Če pa delavec pri danem akordu izjemoma nekaj več zasluži, da bi utegnil sebe in svojo družino človeško preživljati, tedaj se takoj izvede generalna redukcija plač, zakaj podjetniki čuvajo nad tem, da od njihove strani delavcem nepoznani mezdni postavki za šilhte ne prekoračijo maksimalno višino.

Nadalje imajo uvedene premije posamezni predstojniki rudnikov v ta namen, da se delavci sami priganjajo, ker se boje, da bi premalo zaslužili in tudi zaradi pretenja s kaznijo k najintenzivnejšemu delu. To so dejstva, ki jih celo rudniške oblasti same potrjujejo v svojih najnovejših poročilih o rudniški inšpekciji.

V tej smeri se razmere zaradi ponavljajočih kriz še poslabšujejo, ker dajejo podjetnikom najboljšo priliko za krajsanje zaslužka, pri čemer se na stalno naraščajočo draginjo živil in drugih potrebščin ne jemlje nikakega ozira. Izven vsakega dvoma je torej, da vlada med zaslužkom in najnujnejšimi potrebščinami veliko nesoglasje. Vse te okolščine povzročajo, da se bolezni in predčasno hiranje kakor tudi nezgode med rudniškimi delavci stalno množe in razširjajo. Notorično slabe plače, vsled katerih trpe rudarji pomanjkanje, na opasen način podkopavajo zdravje rudarjem in se utegnejo odpraviti le tedaj, če se prisili rudniške podjetnike, da bodo vsakemu posamičnemu delavcu plačevali primerno minimalno plačo.

Glede na navedena dejstva četrti zbor Unije rudarjev avstrijskih, zborujoč od dne 21. do 23. oktobra 1912 na Dunaju, zahteva uvedbo zakona o minimalnih plačah, ki bi pri-

Drugi dan, ko sem izvršil svoj posel, sem se opoldne podal v restavracijo »Balkan« na kosilo. Po končanem kosilu si zapalim cigareto. Nekaj časa potem začujem korakanje dveh oseb, ki sta prihajali iz notranjega lokala. In ko prideta ven, sem spoznal v teh osehah dva Tržačana. Eden je bil slovenski mestni svetovalec, drugi pa neki bogat pekovski gospodar. Ko me ta poslednji zagleda, me ves radoveden nagovori: »Kaj pa Vi v teh krajih?« — »Sem prišel pogledat, kako kaj tukaj izkoriščajo pekovski gospodarji svoje delavce!«, sem mu odgovoril. — »Kaj tudi tukaj hočete delati revolucijo?« — »Seveda, seveda, tudi tukaj, orožje smo že pripravili!« — »Kaj pa je Vas prineslo v te kraje?«, ga vprašam jaz. — »No, malo na izprehod sem s tem gospodom prišel. Od tukaj se peljeva v Črnogoro (takrat se ni še niti mislilo na vojno.)« — »V Črnogoro!? Kaj pa greste iskat tja gori?« — »Malo razvedrila potrebujem tudi jaz in dovolim si ga lahko, hvala Bogu!« — »Prav imate, gospod Gregor! Na svidenje! Dobro zabavo!«

Drugi dan zjutraj sem se namenil odpeljati nazaj v Trst, seveda s parnikom. Veter je pihal močno, vsled česar je bilo morje hudo. Ker nisem mornar, mi je malce že prihajala bojazen. Toda vdal sem se usodi in šel brez

silil podjetnike, da zajamčijo delavcem potom mezdne pogodbe minimalno plačo.

Ker pa je četrti unijski zbor rudarjev svest, da bodo podjetniki kakor tudi vlada tej zahtevi nasprotovali, nalaga zbor vsem rudarjem dolžnost, razviti čim živahnjšo agitacijo za pristop rudarjev k svoji centralni organizaciji in za nje ojačenje, da se bo mogel, če treba, uspešno voditi boj za doseg minimalne plače.

V na to se vršeči razpravi zahteva sodrug Brda, da naj se o resoluciji glasuje v dveh delih in stavi predlog k zadnjemu odstavku, v katerem pozivlje Unijo, da naj uvede glede minimalne plače energično akcijo. Poleg tega naj socialno demokratični poslanci v državnem zboru izdelajo ter predložijo tozadevni zakonski načrt.

Sodruga Pohl in Löffler sta mnenja, naj bi ostala resolucija v prvotni obliki. Prepričevalno pravi sodrug Pohl, da je ravno zadnji odstavek, ki pozivlje rudarje na delo za ojačenje svoje strokovne organizacije, hrbtišče cele akcije, ker brez močne organizacije ni pričakovati nobenih tozadevnih uspehov.

(Konec prihodnjic.)

Reforma kazenskega zakona in koalicijsko pravo.

(Konec.)

In ravno zadnja vrsta stavk postaja v posledici napredka delavskih kakor tudi podjetniških organizacij vedno pogostejša in omenjena vrzel koalicijskega zakona vedno občutnejša. V pred načrtu za avstrijski kazenski zakonik, objavljenem leta 1909, je člen 13. določal zagrožitev kazni tako za mezdne kakor tudi za oblastne stavke. Vrhutega se jo je popolnoma ločilo od predpogoja koalicije tako, da je bilo zajamčeno varstvo svobodne delavne pogodbe. Nameravana izprememba koalicijskega zakona pa je na socialno demokratični strani zadela na močan odpor radi ogrožitve koalicijske svobode. Objektivno premostrvanje pa kaže, da to očitiranje ne odgovarja dejstvom. Oblika prednačrta nikakor ne nasprotuje združevanju delavcev, temveč hoče le storiti konec pojavi, da se koalicijska svoboda izprevrže v koalicijsko nasilje. Vlada torej ni imela stvarnega razloga, da je obliko prednačrta zopet opustila.

Dobro vemo, kaj pomeni, če govorijo zastopniki delodajalcev o »svobodi delovne pogodbe«. In hinavsko zatrjevanje, da se »nikakor ne nasprotuje združevanju delavcev«, združena z željo po poostrenju varstva za stavkokaze popolnoma razkrije goreče želje priganjačev. Saj pa zahtevana določba § 3. tudi nima drugega namena, kot da se takozvane »delavoljne« proglašajo nedotakljivim. Ker pa so slučajni, v katerih se ne more razžalitve kakega stavkokaza tudi pri najvolnejšem sodišču kaznovati kot prestopke koalicijskega zakona, je to »vrzel v zakonu« in ni je nujnejše naloge, nego »zamaši-

skrbi na parnik.

Ob 10. predpoldne smo zapustili Šibenik. Vozimo se takrat s parnikom »Trieste«, ki je last parobrodne družbe »Dalmatia«. Ko smo bili na širokem morju, je veter sicer še močno rjovel, toda morje ni bilo tako hudo, kakor je bilo pričakovati.

Med sopotniki je bilo precej duhovnikov. Sam sebe sem vpraševal, kam vendar potuje toliko teh črnih gospodov. Pozneje, ko sem slišal njih pogovore, sem razumel, da gredo na Dunaj na evharistični kongres. Med tolikimi katoliškimi nunciji se je nahajal tudi pravoslavni pop. Bil je to fajmošter stolne pravoslavne cerkve v Šibeniku. Nam delavcem niso farji, pa naj si bodo kakršnekoli konfesije, bogve kako simpatični. Vsekakor pa mi je postal ta pravoslavni pop, ki se nekoliko razlikuje od naših katoliških farjev, skoraj bolj — simpatičen in sicer radi tega, ker so ti pravoslavni duhovniki bolj odkritosrčni in ker se malo več brigajo za posvetno in socialno življenje ter tudi zato, ker živijo bolj naravno življenje. Kdor bi bil slišal tistega pravoslavnega popa govoriti, predstavljal bi si bil lahko, da slišiš govoriti na shodu ali na predavanju kakega socialno demokratičnega govornika.

(Konec.)

ti to vrzel«. Potem je šele zadostno zajamčena »svoboda delovne pogodbe«, kakor si jo predstavljajo delodajalci. Dokazuje pa nam nek drug spis iz ravno teh krogov, da se ta »vrzel v zakonu« že dandanes potom sodnijske prakse izpolnjuje, in sicer prav izdatno. Istočasno z brnsko podjetniško korporacijo zahteva isto tudi znana »Zveza avstrijskih delodajalcev«, ki razpošilja okrožnico vsem industrialnim in obrtnim društvom in zadrugam s pozivom, da se pridružijo in številni peticiji«, ki jo jeseni predlože naravnost ministrskemu predsedniku v svrhu dosege zakona za varstvo »delavoljnih«. V tem spisu pa je takoj v uvodu navedeno prostodušno gotovo značilno priznanje:

»Agitacija, ki smo jo pričeli leta 1908., da pridobimo zakon za varstvo delavoljnih, je imela desedaj na dve strani secer skromen ali vendarle zanesljiv uspeh. Ta je prvič v tem, da postopajo oblasti v izvrševanju obstoječih zakonov mnogo strožje zoper posege (?) in nasilnosti(?) stavkujočih delavcev; drugič pa v tem, da je zahteva takega skupna zadeva vseh delodajalcev, vseh industrialnih in obrtnih društev in zadrug.«

Po tem se more gotovo prav presoditi nepristranost in po zakonu zahtevana objektivnost naših oblasti, če že nikdar zadovoljne podjetniške organizacije to z zadovoljstvom naznanjajo kot svoj uspeh. Seveda pa gospodje nočejo biti odvisni od izprememljivega pravosodja. Zakon, ki bi bil odločno proti temu »prokletemu« stavkanju, je vendarle boljši, nego sodnik, ki mu ni treba v vseh okolnosti paziti na to, odkod piha veter reakcije. Zato pa dr. Oberlander zahteva nele koalicijski paragraf prednačrta kazenskega zakona, temveč želi še vrhutega ostro določbo proti bojkotu.

Da igra bojkot dandanes veliko in važno vlogo v gospodarskih bojih, je resnica in vsled tega spada v orožarno naših, vedno ostrejših gospodarskih bojev. Če bi se potom zakona prepovedal, bi se s tem delavstvu vzela možnost za praktično izražbo svoje koalicijske svobode. Nad obratom, v katerem se stavka, ali pa vladajo v njem take razmere, da se je treba obračati na javnost, se mora razglasiti zoprot in sicer publicistični javnosti, ker sicer bi bila pravica koalicijske vnaprej le fikcija, ker ravno učnek, ki naj bi izhajal iz tega, bi izostal. Znano pa je, da izvajajo podjetniki v svojih krogih bojkot do gospodarskega propada; vsled tega njih tajne pogodbe potom kartelov in sindikatov ne trpe mnogo.

Jasno je torej, da zahtevajo podjetniki in njih plačani organi nič drugega kot razredni zakon zoper delavstvo. Ves njih trud v javnosti, na shodih in v časopisju, je to dokazal z vso jasnostjo. To je za delavstvo najresnejši opomin, da pazi na dogodke, ki se doigravajo in da združeno odbije grozeč napad na svoj gospodarski obstoj.

Dopisi.

Hrastnik. V nedeljo, dne 24. novembra, se je vršila otvoritvena veselica novih gostilniških prostorov v našem konzumnem društvu. Pri tej priliki se je pokazala solidarnost rudarjev iz Hrastnika in Trbovelj. Trboveljski sodrugi pevci, pod vodstvom sodruga Baloga, in sodrugi godci, pod vodstvom sodruga Kolenca, so prihтели, da nas pozdravijo in pripomorejo k naši slavnosti. V imenu hrastniškega delavstva je pozdravil navzoče sodrug Malovrh, očrtal pomen slavnosti in pozival navzoče, da naj se še bolj združijo k skupnemu delu. Sodr. Tokan se je zahvalil v imenu pevskega in godbenega zbora iz Trbovelj. V kratkih, a jedrnatih besedah je spodbujal navzoče za idejo socializma. Končal je z željo, da bi hrastniško delavstvo v novih krasnih prostorih se izobrazilo, da bi hrastniško delavstvo postalo zavedno in tako korakalo v skupni armadi zavednega proletariata. Sodrugi pevci so nam zapeli nekaj krasnih pesmi, potem je prišla mladina na svoj račun, ker sta nepretrgoma igrali dve godbi. Za »Zarjo« smo nabrali 1021 vinarjev. Sodruga Malovrh je spodbujal sodruga mladeniče, da bi se tudi v Hrastniku osnoval pevski zbor. Da ta želja živi že dolgo časa med našim delavstvom, je dokaz, da se je tudi veliko oženjenih rudarjev, ki so dobri pevci, takoj priglasilo. Upamo, da se bode v Hrastniku v najkrajšem času pričelo s poučevanjem petja. In tako se je vršila naša prva veselica v najlep-

šem redu. Zahvaljujemo se vsem, ki so pripomogli k tako izbornemu razpoloženju na veselici, posebno pa našim sodrugom iz Trbovelj. (Opomba uredništva.) Ko so se vračali sodrugi iz Trbovelj na vlak, ki odhaja okrog 11. ponoči, so peli spotoma socialistične koračnice. Nekaj ljudi, ki so jih srečali, je potem, ko so bili že daleč od zadaj začelo kričati na naše sodruga »heil« in »Abzug«. Naši sodrugi seveda se niso za tako otročarijo zmenili. Pravimo pa, da ne glede na to, da je tako početje pobalinsko, bi dotičniki veliko boljše in pametneje storili, če bi se strokovno organizirali in skušali ramo ob rami doseči delavca dostojnih razmer. Neumno izzivanje poštenih delavcev se ne izplača vselej. Sicer pa, ker vemo, da so bili izživčaji tudi delavci, jim povemo, da delavcem, ki jim običajno v želodcih kruli, jako slabo pristojajo take besede; boljše bo, če prepustite take stvari sitim meščanskim špisarjem.

Delegati glavnega zbora idrijske bratovske skladnice, pozor! Dne 8. decembra t. l. se vrši ob 9. dopoldne pri Barbare čakalnici izreden občni zbor glavnega zbora delegatov. Na sporedu bo potrditev na novo sestavljenih provizijskih tabel po sedaj veljavnem plačilnem opravilniku idrijskih delavcev. Delegati se opozarjajo, da se vsi udeležijo tega zbora. Kajti značilno je zavlačevanje novih provizij od strani rudniških oblastev. Posebno še zategadelj, ker se je že spomladi sililo delegate, da naj potrdijo nove tabele, preden je delavstvo izreklo svoje mnenje glede opravilnika. Sedaj pa, ko so tabele delegati že pred pol letom odobrili, pa zopet zavlačevanje. Mogoče je, da za tem kaj tiči, za to naj bodo delegati dobro pripravljeni, da se med letom vpokojenim delavcem ne bodo še nadalje krivice godile. Delegati se obenem tudi pozivajo, da se 8. decembra točno ob 8. zjutraj na predposvetovanje snidejo v prostorih rudarskega društva v Idriji.

Velenje. Zdi se, da tudi gospod ravnatelj ne more prebaviti sijajne zmage naših sodrugov pri volitvah delegatov v rudarsko zadrugo, ker drugače ne bi omenjal po nepotrebnem večkrat teh volitev. Dne 10. novembra t. l. je ogledoval tukajšnji rudnik rudniški nadsvetnik z Dunaja, ki je ukrenil, da se mora z roparskim sistemom v odkopih (Raubbau) prenehati. Od tistega časa pa tudi kopači sami ne polnijo in ne izvažajo več vozičev, temveč opravljajo to delo kakor povsod drugod, vozači. Odkopi pa se morajo obenem pri prodiranju zastavljati z lesenim ogrodjem (Zimmerung). To pa gospodu ravnatelju ni vse skupaj po godu, zato, ker je tako delo nekoliko počasneje kakor poprejšnji roparski sistem. Gospod ravnatelj sedaj nima mirne vesti, pa hodi po rudniku in skuša delavcem dopovedovati, da so novi delegatje krivi, da se je ta izprememba izvršila. Toliko šarmantnosti bi pač lahko imel, da bi tudi delavcem poyedal, da je takozvani »raubbau« po rudarskem zakonu sploh strogo prepovedan in da je bila rudniškega nadsvetnika dolžnost, da je odstranil velikansko nevarnost, ki preti pri takem sistemu življenju delavcev vedno. Verjamemo, da je bilo za upravo rudnika precej boljše, pa zakaj? Zato, ker ji ni bilo treba nič plačevati za tesarska dela, da se je rudar nahajal v vedni nevarnosti, tega seveda gospod ravnatelj ne pove. Časih je morala uprava rudnika plačevati samo za tesarska dela po 200 K, to je pri ropu vse prihranila in za to, ker je treba za ta dela zopet plačevati, je gospodi tako hudo.

Tudi to ne ugaja gospodom pri ravnateljstvu, da so sedanji delegati v tesni zvezi z delavstvom, ki ga zagovarjajo, vse boljše je bilo za te gospode, ko so bili na površju še razni klerikalni mameluki, ki za delavske težnje in potrebe niso imeli nobenega zmisla. Gospodje prejšnji delegatje, ki sedaj tudi po nepotrebnem jezike brusijo, naj bi bili takrat brusili, ko so imeli priložnost in dolžnost za to, ne pa sedaj, ko jim je že odklenkalo.

Velenje. Ker so bili pri zadnjih volitvah izvoljeni v lokalni odbor naši sodrugi, je nastalo med delavstvom v tukajšnjem rudniku precej živahno zanimanje, posebno ker naši možje od časa do časa sklicujejo sestanke rudarjev, na katerih poročajo o svojem delovanju, oziroma o korakih, ki jih je treba napraviti v tej ali oni zadevi.

Tako na primer so sklicali naši možje dne 24. novembra sestanek v gostilni gospe Vrabičeve v Pesjem, ki mu je predsedoval sodrug Valenčak, sodrug Zalesnik pa je razlagal v poljudnih besedah dodatek k službenemu redu, ki ga je izdelal ravnateljstvo Velenjskega rudnika in ga potem rudniški okrožni urad v Celju vposlal lokalnemu delavškemu odboru v vpo-gled.

Delna izprememba službenega reda je vsled nove postave z dne 17. maja 1912 glede 14dnevnega izplačevanja plače rudarjem, postala potrebna. Ta izprememba se je izvršila potom omenjenega dodatka. Ravnateljstvo v Velenjem pa je, tako kakor so to storila ravnateljstva rudnikov tudi drugod, vporabilo pri-

liko, in je v dodatek vtihotapilo celo vrsto odtegljajev od plače, ki z delovnim razmerjem nimajo ničesar opraviti.

Nad nakano ravnateljstva vlada med zbranimi rudarji opravičeno razburjenje.

Na zadnje se je rudarjem priporočalo, naj svojo strokovno organizacijo ojačijo s tem, da pristopijo kot člani v njo, in tudi ostalim tovarišem pristop priporočajo.

Pripomniti moramo, da so taki sestanki, na katerih se rudarji posvetujejo, prav umestni in koristni. Poglavitno pa je, da imajo rudarji močno in dobro izvedeno strokovno organizacijo, ki mora biti podlaga vsemu delu, ki ga treba izvršiti v korist delavcev.

Črna. Že dolgo se nismo v »Rudarju« oglašili, zato poročamo zopet nekaj novic, ker bi drugače čitatelji »Rudarja« mislili, da se nam bogve kako dobro godi.

V našem rudniku na primer imamo nadkopača po imenu Jožef Štefan, ki ima to nečedno lastnost, da skuša vsakogar, ki mu ne pristojajo k obrazu, pri predpostavljanih očrnuti, misleč, da se s tem sam prikupi. Tudi pri naš je pač navada, če se kdo ne more prikupiti z delom, da se prilizuje na tak način, da svoje sotovariše, če prav po krivici, denuncira, sam pa seveda svojih napak ne vidi in tudi ne pove. Prav ta Štefan je večkrat pustil dinamit in druge razstrelilne stvari ležati zunaj, da so ga drugi našli in pobrali. Zakaj Štefan tudi tega brž ne nese gospodom na nos? Nasprotno, še vtajiti skuša vse, kar pa se mu ni posrečilo, ker je bilo preveč navzočih, ki so mu dokazali njegovo malomarnost. Sreča za Štefana, da niso vsi taki denuncijantje, ker drugače bi se mu bilo utegnulo zgoditi, da bi bil moral za nekaj časa v špehovki ričet jesti. Torej Štefan, bodi v prihodnje nekoliko bolj pameten in manj zloben.

V tukajšnjem rudniku je nekaj čez 135 m globok rov, ki je opremljen z dvigalom, ki je določeno za izpravljanje rude. Po tem dvigalu se ne sme pod kaznijo noben delavec peljati ne v rov, ne ven, dočim se gospodje po dvigalu vozijo, kadar se jim poljubi. Čudno, da ne veljajo rudniškopolijski predpisi za vse enako. Razumemo, vhod in izhod iz tako globokega rova po lestvah, je za gospode nekoliko prenaporen. Delavci pa lahko hodijo po lestvah, dokler se ne pohabijo. Ampak ker dvigalo ni zavarovano in menda tudi še ne preizkušeno, bi imeli tozadevni predpisi po našem skromnem mnenju veljati za vsakega brez razlike.

Gospode tudi silno skrbi, kdaj bomo otvorili prodajalno konzumnega društva. No, naj si s to stvarjo ne belijo preveč glave, naše zadeve bomo že sami opravili.

V Podpeči imajo uradniki in tudi drugi njihovi prijatelji, v neki gostilni svoj »Geselligkeitsverein«, kjer prirejajo vsako nedeljo po plačilu svoje veselice, na katerih se potem, ko je alkohol opravlil svoje, razlega glasno heiljanje. No, mi jim privoščimo te njihove zabave, tudi mačke, ki jih drugi dan preganjajo, jim ne zavidamo.

Pač pa smo radovedni, kdo plača tistemu delavcu šihte, ki ga pošiljajo že ob sobotah v »Wirtschaftsverein« po klobase za njihove veselice.

Nočemo pa delati nikomur krivic, zato naj nam gospodje oprostite našo radovednost. Toliko za danes, oglašili se bomo zopet kmalu.

Razne vesti.

Delavci kot nadzorniki tovarn na Švedskem. Švedski parlament, ki je šel zdaj na počitnice, je sklenil pomenljivo razširjenje nadzornikov za tovarne. Imenitno pri temu sklepu je, da se nastavi 18 novih podnadzornikov, kateri morajo biti vzeti iz vrste delavcev. Ti podnadzorniki imajo nadzorovati manjše tovarne in delavnice, kjer dela manj kot 10 delavcev, dočim so za večje tovarne in delavnice naravnost nadzorniki tovarn postavljeni. Teh 18 podnadzornikov nadzoruje okolo 5000 delavnic, tako da imajo veliko dela, posebno ker se ravno v malih delavnicah pogostoma ne gleda natančno na postave. Vsak mesec enkrat morajo ti podnadzorniki poslati poročila nadzorništvu o delovanju in svetovati ter naznaniti vse, kar jim je bilo sporočeno in svetovano. Od podnadzornikov se zahteva pri nastavljanju, da so praktično izučeni in imajo nekaj teoretične izobrazbe. Začetna plača iznaša 2200 kron na leto, ki se poviša do 3100 kron, vsakih pet let za 300 kron.

Mednarodni socialistični kongres je zboroval dne 25. novembra in naslednje dni v švicarskem mestu Bazelj, ki se nahaja v kantonu istega imena. Kongres, na katerem so bili zbrani zastopniki vseh socialističnih strank, je pozdravila tudi kantonska vlada bazeljska. Sklicali so ga poglavitno v ta namen, da se izreče v imenu delavstva vseh narodnosti proti vojni nevarnosti, ki je nastala vsled vojne na Balkanu. V »Zarji« najdejo naši čitatelji o celi zadevi obširna in poučna poročila.

Našim funkcionarjem v uvaževanje.

Samo le še malo tednov imamo pred seboj in tekoče leto bo pri kraju. Kakor vsaka korporacija, zaključi tudi Unija rudarjev avstrijskih vselej ob koncu leta poročilo o svojem delovanju. Vse poslovne knjige se morajo iznova naložiti, in k temu spada tudi prenos članov v članske knjige. Člani, ki so svojimi prispevki več kakor šest tednov zaostali, se v prihodnje ne bodo prepisovali. Dolžnost funkcionarjev torej je, vse člane, ki so s svojimi prispevki zaostali, opozoriti, da zaostanke do konca leta poravnajo.

Na podlagi sklepov, storjenih na četrtem unijskem zboru, stopijo z dnem 1. januarja 1913 v upravi Unije nekatere izpremembe v veljavo. In ne samo, da se na novo uredi poslovne knjige v centrali, temveč predrugačiti bo treba potrebne formularje za blagajnike (vplačevalne pole, obračunske pole itd.) Zato naj skušajo funkcionarji, posebno pa blagajniki ukreniti vse potrebno, da se bodo do 30. decembra 1912 vsi obračuni, tudi za mesec de-

cember, nahajali v rokah centrale. Vse podružnice in vplačevalnice, ki bodo obračunale po 30. decembru, se bodo izkazale v strokovnem listu z zaostanki.

Vsi funkcionarji oziroma blagajniki so dolžni skrbeti za to, da se vplača zaostale prispevke in obračun za december s starimi znamkami vred za leto 1912, najdalje do 30. decembra centrali vpošlje. Istočasno morajo blagajniki poskrbeti, da se nove znamke pravočasno naroče, da ne bo vplačevanje prispevkov po 1. januarju zadrževano. Za naročbe novih znamk naj se porabijo za to določeni tiskani listki kakor dosedaj.

Načelstvo.

Za premogovnik pri Gradcu se sprejmejo mladi kopači

Temelina plača K 2:80 do K 3. — Kopaška dela v akordu in si zaslužijo K 4 do K 5 in več. Pojasnila daje naš zastopnik dne 7. in 8. decembra v Pravičevi gostilni v Trbovljah I.

Žepni koledar

za 1913

je izšel z bogato vsebino in se naroča pri zaupnikih in pa pri upravi „Zarje“ v Ljubljani. — Cena 1 K, po pošti 10 vin. več.

L. Jax & sin

Ljubljana

Dunajska cesta št. 17

priporoča svojo bogato zalogo

šivalnih strojev

za rodbino in obrt.

Pisalni stroji „Adler“.

Vozna kolesa.

Ceniki zastonj in franko.

Vsak zaveden rudar mora biti član strokovne organizacije.

„Allianz“ ljudska zavarovalna družba za življenje na Dunaju, filijalka: Gradec, Jakominiplatz šte. 15.

Izkaz v zadnjem času izplačanega zavarovalnega kapitala na Štajerskem in Koroškem.

Mesec	Zavarovančevo		Izplačani kapital			Skupno vplačane premije
	ime	stanujoč	K	K	h	
1912 juni	Sorčan Tomaž	Friesach, Zeltschach	98	21	40	
"	Kratter Friderik	Gradec, Münzgrabenstrasse 93	312	96	—	
"	Vieder Terezija	Maribor, Kasernstrasse 23	245	156	—	
"	Mihvec Anton	Ljubljana, Illova 24	228	124	40	
"	Mattauer Alojzij	Steinwand, Deutsch-Landsberg	212	70	40	
"	Potisek Ivan	Ljubljana, Emonska ulica 10	267	73	20	
"	Jarc Mihael	Maribor, Pfarrhofgasse 1	96	16	50	
"	Pacher Neža	Bistrica ob Dravi 58, Koroško	330	108	—	
"	Veverka Karl	Gösting, skladišče oblek	2000	840	50	
"	Kraksner Franc	Zeltweg 93	1000	41	52	
"	Bukovnik Silvester	Laze 12, pri Jesenicah, Kranjsko	2000	163	10	
"	Rudolf Jurij	Kapfenberg 140, Perschongrund	1000	206	01	
juli	Mozetič Edvard	Voitsberg, Regist	202	71	20	
"	Sojka Magdalena	Donavic, Buchmüllerstrasse 20	90	18	60	
"	Hohenberger Marija	Beljak Nikolaigasse 31	76	16	80	
"	Heidmejer Alojzija	Gradec, Neuholdaugasse 61	500	236	60	
"	Fraugott Alojzij	Eggenberg, Heindelstrasse 8	118	40	80	
"	Steinwender Roza	Judendorf pri Ljubnu 53	121	86	20	
"	Köchel Matija	Donavic, Werksstrasse 97	256	64	80	
"	Sonnenleitner Otilia	Andric, Stattegerstrasse 5	400	124	—	
"	Duer Herman	Donavic, Buchmüllerstrasse 20 F.	288	72	—	
"	Dietz Anton	Sv. Peter-Treistein	216	138	10	
"	Auer Rupert	Trofenk pri Eisenerzu	120	108	—	
"	Zettl Katarina	Thörl pri Afenci	408	38	20	
"	Hafner Ivan	Eggenberg, Blumelstrasse 9	515	96	—	
"	Kramberger Ivan	Gradec, Ghetastrasse 36	126	47	20	
"	Sattler Neža	Hetzendorf pri Fohnsdorfu 24	440	384	—	
"	Brantner Ivan	Zeltweg 1	240	211	20	
"	Blindendorfer Franc	Eggenberg, Georgigasse 38	192	78	40	
"	Piko Leonart	Gumern 3 pri Beljaku	204	61	20	
"	Sternart Stefan	Beljak, Feldgasse 4	282	133	20	
"	Schauperl Franc	Eggenberg, Karl-Morestrasse 19	1000	339	81	
"	Sitter Ivan	Gratkorn, Izolirnica 117	1000	793	28	
"	Kollenz Ivan	Donavic, Društvena hiša 76	1000	289	84	
avgust	Langs Ivana	Ziegenberg 30 pri Mürzzuschlagu	200	179	34	
"	Vuše Ferdinand	Eggenburg, Bauernfeldgasse 17	484	132	80	
"	Kleidermigg Ivan	Beljak, Sv. Martin 37	82-50	19	20	
"	Säckl Franc	Neuberg ob Muri, Alpl 56	399	98	40	
"	Pugl Ivana	Küflach, Griesgasse 139	255	108	—	
"	Gassner Marija	Strassgang pri Gradcu 7	158	49	60	
"	Angerer Karl	Spodnje Laussa 56	216	142	40	
"	Vidic Jurij	Ljubljana, Zelena jama 59	570	345	60	
"	Offenbacher Marija	Gratwein 35	188	36	—	
"	Mohapp Ivana	Gösting, Augasse 101	108	76	80	
"	Hauser Marija	Lankovci pri Voitsbergu	132	29	80	
"	Pint Jožefa	Gösting, Göstingerstrasse 82	300	50	40	
"	Scokacsits Terezija	Gradec, Tržaška cesta 172	294	100	80	
"	Pogačnik Marija	Tovarna v Jesenicah	222	38	—	
"	Hofer Vencelj	Lipnica, Klostergasse 7	498	266	40	
"	Fliessegger Avgust	Gradec, Schörgelgasse 29	156	115	20	
"	Rath Hedvik	Gradec, Kalvanengürtel 40	238	80	—	
"	Schrott Marija	Celovec, Sv. Peter 26	102	20	70	
"	Ziri Marija	Voitsberg, Burggasse 4	104	100	—	
"	Kolar Valentin	Gradec, Griesplatz 23	276	43	80	
"	Marks Marija	Beljak, Klagenfurtergasse 17	1000	280	80	

Rudarji!

Obvarujte sebe in bodočnost družine s tem, da sklenete zavarovanje za življenje pri „Allianz“. Tedenske premije od 10 vinarjev naprej brez doklad in brez zdravniške preiskave. Po smrti pri nezgodah (tudi pri ponesrečbah v velikem) izplačilo v 48 urah. Posojila in nezapadlost police po poteku triletnega obstoja.

Zahvala.

Moj v starosti 27. leta umrl soproj Jurij Supanc, rudar v Judendorfu pri Ljubnu, je bil pri zavarovalnici „Allianz“ za 1000 kron zavarovan in je vplačal kot prispevke le K 70:70. Ko sem predložila dokazila, mi je „Allianz“ takoj in zelo vstrleljivo popolni zavarovalni kapital izplačala. Mislim, da izkažem „Allianz“ mojo zahvalo s tem, ako vsakemu najtopleje priporočam, da sklene zavarovanje za življenje pri „Allianz“.

Alojzija Supanc.

Priporočamo našim KOLINSKO CIKORIJO!
-- gospodinjam --
iz EDINE Slovenske Tovarne v Ljubljani.

Izdajatelj in zalagatelj Ivan Tokan. — Odgovorni urednik Ignacij Sitter v Trbovljah. — Tiska Učiteljska tiskarna v Ljubljani.